

LEERZAME ZIEKTEGESCHIEDENISSEN

Allergisch contacteczeem door propolis in een cosmeticum

Het nut van aanvullende epicutane tests met een cosmeticareeks

B.A. Jagtman¹, A.C. de Groot, M. Bakker²

¹ Dermatoloog VieCurie MC, Venlo

² RIVM, Bilthoven

Correspondentieadres:

Berend A. Jagtman, dermatoloog

VieCurie MC

Postbus 1926

5900 BX Venlo

E-mail: bjagtman@viecuri.nl

Propolis is een harsachtige substantie die wordt verzameld door bijen voor de bouw van hun nest.¹ Contactallergie voor propolis komt regelmatig voor en wordt vooral veroorzaakt door het gebruik van lokale preparaten voor geneeskundige doeleinden (biofarmaceutica) en (bio)cosmetica. In dit artikel wordt een patiënte beschreven met uitgebreid eczeem door contactallergie voor propolis en diazolidinylureum in cosmetische producten. De diagnose kon gesteld worden, doordat patiënte niet alleen getest werd met de Europese basale reeks, maar ook met haar eigen cosmetische producten en een cosmeticareeks.

ZIEKTEGESCHIEDENIS

Een 71-jarige dame gebruikt al jaren cosmetica van het merk Forever, zowel op haar gezicht als op de rest van haar lichaam. Zij heeft sinds een aantal maanden in toenemende mate jeukende huidafwijkingen in het gelaat, hals, op de bovenzijde van de romp (vooral rond de oksels), op de billen en op de labia majora. Omdat patiënte de Forever producten al zo lang gebruikt, verdenkt zij deze producten niet. Zij schrijft haar exantheem toe aan het gebruik van Fosavance® (alendronine en colecalciferol). Het stoppen van Fosavance leidde echter niet tot resolutie van haar eczeem. Haar atopieanamnese is volledig blanco.

Bij onderzoek zag de eerste auteur (BJ) uitgebreide eczematuze afwijkingen op de hierboven genoemde lokalisaties. De diagnose allergisch contacteczeem werd vermoed. Patiënte kreeg het advies om het gebruik van al haar cosmetische producten te staken. Zij werd behandeld met topische corticosteroiden. Hierop verdwenen de eczematuze laesies binnen enkele weken.

EPICUTAAN ALLERGOLOGISCH ONDERZOEK

Na genezing van het eczeem werd patiënte epicutaan getest met de Europese basale reeks, een cosmeticareeks, een textielallergenenreeks en haar eigen cosmetica. Met de Europese basale reeks werden de volgende positieve epicutane tests gevonden (tabel 1): parafenyleendiamine, nikkelsulfaat en *Myroxylon pereirae* (perubalsem). In de cosmeticareeks werden positieve epicutane tests gevonden op diazolidinylureum, imidazolidinylureum en propolis. Een textielallergenenreeks was negatief. Bij epicutane tests met de eigen cosmetica (onverdund getest) werden positieve reacties gevonden op Aloe vera gelly Forever, Aloe propolis crème Forever, Aloe first Forever en Aloe vera moisturizing cream Forever. Epicutane tests met de andere cosmetica die patiënte gebruikte waren negatief. Alle producten van Forever bleken bij het nalezen van de ingrediëntenlijsten op de cosmetica diazolidinylureum als conserveermiddel te bevatten. Aloe propolis crème Forever en Aloe first Forever hadden bovendien propolis als bestanddeel.

DISCUSSIE

Patiënte had een sterke contactallergie voor haar cosmetica van Forever. Na het stoppen ervan zijn de eczeemlaesies verdwenen. Patiënte gebruikte de Aloe propolis crème in de hals en in het gelaat. Na het douchen bracht ze met een spuitbus Aloe first

op haar lichaam aan. Patiënte had ook een contact-allergie voor het conserveermiddel dat in de Forever producten wordt gebruikt, namelijk diazolidinylureum. Zij gebruikte de Forever producten al jaren. De importeur kon niet aangeven of het conserveermiddel recent gewijzigd was. De reactie op imidazolidinylureum bij de epicutane tests is waarschijnlijk het gevolg van een kruisreactie op diazolidinylureum.

Tabel 1. Uitslagen van de epicutane tests.

	D2	D3
Europese basale reeks		
Parafenyleendiamine	-	+
Nikkelsulfaat	+	+
Myroxylon pereirae (Perubalsem)	-	+
Quaternium-15	+	-
Cosmeticareeks		
Diazolidinylureum	-	+
Imidazolidinylureum	+	+
Propolis	++	++
Textielreeks	-	-
Eigen cosmetica		
Aloe vera gelly Forever	++	++
Aloe propolis crème Forever	++	++
Aloe first Forever	++	++
Aloe vera moisturizing cream Forever	+	+

De reactie op parafenyleendiamine bleek niet relevant. Patiënte heeft nooit problemen met haarverven ondervonden en is ook niet bekend met een contact-allergie voor kleding.

De eerste auteur (BJ) heeft medio 1999 propolis 10% in petrolatum toegevoegd aan zijn cosmeticareeks (tabel 2). In de periode tot en met 2015 werden 1505 patiënten getest met deze cosmeticareeks. 184 patiënten hadden één of meerdere reacties op allergenen in deze cosmeticareeks. Er werd tot eind 2015 bij 27 patiënten een positieve plakproefreactie op propolis gevonden. Twaalf patiënten hadden een +++reactie, 15 een +-reactie op propolis. Op Amerchol® L 101 na gaf propolis het meest frequent een positieve reactie.

Acht van de twaalf (67%) patiënten met een +-reactie op propolis hadden ook een reactie op *Myroxylon pereirae* (perubalsem) en/of parfummix I (tabel 3). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat perubalsem en parfummix I ingrediënten bevatten die ook in propolis voorkomen zoals kaneelaldehyde en eugenol (zie hiervoor ook het overzichtsartikel van De Groot et al. in ditzelfde nummer).^{1,2} De hier gepresenteerde patiënte reageerde wel op perubalsem, maar niet op parfummix I.

Bij deze patiënte was de reactie op propolis relevant, ze gebruikte propolisbevattende cosmetica. Het is echter vaak lastig om de relevantie van een positieve reactie op propolis vast te stellen. Veel gevallen worden veroorzaakt door het gebruik van propolisbevattende producten voor geneeskundige doeleinden, minder vaak door (bio)cosmetica.¹ Soms is er een onvermoede oorzaak. Zo kan propolis als

Tabel 2. Aantal positieve reacties (in aflopende frequentie) op de allergenen in een cosmeticareeks getest tussen 1999 en 2015 bij 1505 patiënten die verdacht werden van een cosmeticumallergie.

	Cosmeticareeks	Test conc.	Aantal pos. reacties	Soort stof/functie in cosmetica
1	Amerchol® L 101	50% pet.	45	wolvetderivaat
2	Propolis	10% pet.	27	huidverzachter, vochtinbrengend middel
3	Cocamidopropylbetaine	1% aqua	22	surfactans
4	Imidazolidinylureum	2% pet.	22	conserveermiddel
5	Oleamidipropyldimethylamine	0,1% aqua	20	emulgator
6	Diazolidinylureum	2% pet.	19	conserveermiddel
7	Cetylstearyl alcohol	20% pet.	18	emulgator, verzachtend middel
8	2-Hydroxyethylmethacrylaat (2-HEMA)	1% pet.	16	acrylaatlijm
9	2-Broom-2-nitropropaan-1,3-diol (Bronopol®)	0,5% pet.	14	conserveermiddel
10	3-(4-Methylbenzylideen)kamfer (Eusolex 6300®)	10% pet.	10	UV-filter
11	Tosylamide-formaldehyde hars	10% pet.	9	nagellakhars
12	Benzofenon-3 (oxybenzon)	10% pet.	6	UV-filter
13	Chlooracetamide	0,2% pet.	5	conserveermiddel
14	Propyleenglycol	5% pet.	4	oplosmiddel, vochtvasthoudende stof
15	Jasmijn synthetisch	2% pet.	4	parfumgrondstof

pet. : petrolatum (= vaseline)

Tabel 3. Coreactiviteit op colofonium, de parfummix I en perubalsem bij patiënten met een ++ reactie op D3 op propolis.

nr.	M/V	Colofonium	Parfum-mix I	Perubalsem
1	V	++	++	++
2	M			++
3	V		+++	
4	V			
5	M			++
6	V		++	++
7	V			
8	M			
9	M		++	
10	V			++
11	V			
12	V			+

verontreiniging in unguentum leniens aanwezig zijn.³ Irritatieve en dubieus-positieve (?+)-reacties op propolis worden door BJ regelmatig gezien bij epicutaan allergologisch onderzoek in de perifere praktijk. In de periode medio 1999-2015 werden negentien ?+-reacties op propolis gevonden. Onbekend is of dit zwakke allergische reacties waren of een uiting van irritatie (fout-positieve reacties). Uit onderzoek van de IVDK (Duitstalige universitaire contactallergiecentra) blijkt dat contactallergie voor propolis meer voorkomt bij senioren dan in de jongere populatie.⁴ In het bestand van de IVDK werd bij 3,7% van de geteste senioren een contactallergie voor propolis gevonden. Onze patiënte is ook een senior. In de (Nederlandse) database van de eerste auteur waren er echter slechts drie senioren met een ++-reactie op propolis. In de plakproefdatabase van BJ werden in zijn cosmeticareeks (samengesteld op basis van vergelijkbare reeksen in universitaire centra en literatuuronderzoek) op de volgende tien contactallergenen de meeste positieve reacties gevonden: Amerchol®

LI01, propolis, cocamidopropylbetaine, imidazolidinylureum, oleamidopropyl dimethylamine, diazolidinylureum, cetylstearylalcohol, 2-hydroxyethylmethacrylaat, 2-broom-2-nitropropan-1,3-diol en 3-(4-methylbenzylideen)kamfer (tabel 2). Het testen van een aanvullende reeks met –minimaal– deze tien stoffen kan nuttig zijn voor de perifere praktijk bij verdenking op een cosmeticumallergie.

CONCLUSIE

Wanneer bij patiënte alleen de Europese basale reeks en haar eigen cosmetica waren getest, was de contactallergie voor propolis, diazolidinylureum en imidazolidinylureum niet boven water gekomen. Er zou dan geen adequaat advies aan patiënte gegeven kunnen worden om allergisch contacteczeem door andere cosmetica of propolisbevattende producten te voorkomen. Het is bij verdenking op een allergische reactie op cosmetica zinvol om naast de Europese basale reeks en de eigen cosmetica van de patiënt ook een cosmeticareeks mee te testen, die onder andere propolis bevat.

LITERATUUR

1. Groot AC de, Popova MP, Bankova VS. Propolis. Eigenschappen, toepassingen, samenstelling, contactallergie, de allergenen en plakproeven. *Ned Tijdschr Derm Venereol* 2016;26:333-7.
2. Wöhrl S, Hemmer W, Focke M, Götz M, Jarisch R. The significance of fragrance mix, balsam of Peru, colophony and propolis as screening tools in the detection of fragrance allergy. *Br J Dermatol* 2001;145:268-73.
3. Wagner E, Becker D, Dickel H, Geier J, John SM, Lessmann H, et al. Bewertung der M&E bei einer Propolisallergie als Folge einer BK 5101. *Dermatologie in Beruf und Umwelt* 2009;57:77-80.
4. Mahler V. Kontaktallergien bei Senioren. *Hautarzt* 2015;66:665-73.

SAMENVATTING

Een patiënte met een uitgebreid eczeem door contactallergie voor propolis, aanwezig in twee cosmetische crèmes, wordt beschreven. Het is belangrijk om een cosmeticareeks te testen bij verdenking op cosmeticumallergie om de diagnose niet te missen.

TREFWOORDEN

propolis – contactallergie – cosmeticareeks

BELANGENVERSTRENGELING

Dit artikel is geschreven in het kader van CESES (Consumer Exposure Skin Effects and Surveillance), het registratiesysteem van allergische reacties op cosmetica in Nederland, dat wordt uitgevoerd door het RIVM in opdracht van en gefinancierd door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Alle auteurs participeren in dit project.

SUMMARY

A contact allergy due to propolis in two cosmetic creams in a female patient is described. It is important to test with a cosmetics series when an allergy to cosmetics is suspected.

KEYWORDS

propolis – contact allergy – cosmetics series